

MŰKÖDŐ SZÖVEG A RETORIKÁBAN

L. Aczél Petra

ELTE Tanárképző Főiskolai Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

A retorika jellege

A retorika divatos; megújult népszerűségét az az egyveleg adja, ami igen kevés nyelvészeti tudományág sajátja: a gyakorlat és elmélet élvezetes alkalmazhatósága, eszköztárrá egyszerűsíthetősége, ugyanakkor a funkcionális tudományosság klasszikus jellege. A retorikai témájú művek – népszerűek vagy jobb esetben korszerűek – a receptet keresik és adják a vágyott sikeres megszólaláshoz és így lassan a görög tekhnéből (mesterség, művészet, gyakorlat) csak a technikát, az alkalmazást hagyják a retorika művelőire.

A retorikát valós igények hívják életre, s bár Arisztotelész filozófiai rendszerében a cselekvés, alkotás, szemlélődés kategóriái közül az alkotáshoz (poiészis) tartozik, tudományos hozzáállásában is megmarad a funkcionális, leíró sajátosság, az a tapasztalati jelleg, amit Crevier a legrészletesebb francia retorika szerzője így írt le: „A rétorok és a nyelvtanok szerzői csupán nevet adtak azoknak a dolgoknak, amire a természet mindnyájunkat megtanít.” (vö. Kibédi Varga 1998, 52). A retorika a társadalom és ember közelítésében végül mégiscsak a gondolatot köti össze a szöveggel, a beszéddel, olyan módon, hogy létrejöhessen a hatás, s a szöveg önmagán túlmutató egységgé váljon. A retorika a nyelv organizmusának olyan működési elvét adja, olyan formátárat biztosít és olyan igényeket támaszt, amelyek eredményeképpen megszülethet a meggyőző, a működő szöveg.

A szó hatalma a gondolon: ez lehetne a retorika szlogenje, s talán illő is korunkhoz, amely a rövidülő megnyilatkozásban nem hagy kiaknázatlanul egyetlen szót, egyetlen hangosítási lehetőséget sem. Célja pedig a meggyőzés, a meggyőzés nyelvi kategóriájában pedig a retorika mutat majd utat.

A retorikai szituáció és a beszélő szándéka

„A beszéd három dologból tevődik össze: a beszédből, amiről beszél és akihez beszél; a beszéd célja az utóbbira irányul, azaz a hallgatóra.” (Arisztotelész 1982; 1358b). Arisztotelész a kommunikációs modell archetípusát adja, azt a beszédhelyzetet írja le, amelyben a beszéd, a szöveg létrejön. A retorikai szituáció egyes értelmezések szerint azon kontextusok összessége, amelyben a szónok beszédeket mond, vagyis viszonyok, események, tárgyak és szereplők szövevénye, más felfogásban azonban leegyszerűsítve azt találjuk, hogy a retorika mint esztétika a formára reflektál, illetve azt alakítja, s mint etika válaszol egy szituációra (vö. Árpás 1997, 93).

Ez utóbbi elképzelés ráirányítja figyelmünket a kommunikációs helyzeten belül érvényesülő és leírható kommunikációs és beszéd-funkciókra. Az antik görög–latin retorika vetette meg annak a funkcionális leírásnak is az alapját, amely a közlésfolyamatban a tájékoztatás, a kifejezés és a felhívás (Jakobson modelljében émotív, konatív és referenciális funkciók) meglétét mutatja meg. Esztétikai, stilisztikai formátára pedig, a poétikai és metanyelvi funkciók létjogosultságát teremti meg.

A szónoki, beszélői szándéktípusok közül első az értelmi szándék, amellyel tanítunk, érvelünk, s erkölcsi tartalmat fogalmazunk meg, ennek kifejezése egyszerű stílusban történik. A második, a mérsékelt érzelmi szándék közepes stílussal a gyönyörködtetést célozza, s kulcsfogalma az éthosz. Ez a beszélőnek szavaiban megnyilvánuló jelleme, a hallgatóság erkölcsi felfogásához viszonyított morális állapota, amely által tetszést vagy nemtetszést vált ki a hallgatóból. A beszédpartner számára az éthosz teremti meg a szavahihetőséget, amely a hozzáértés, az erényesség és a képviselt ügy iránti elkötelezettség kifejezése által jön létre. Az éthosz szerepe a meggyőzésben is lényeges, hiszen a „jó beszéd tudományával”, a retorikával a beszélő a hallgatót az önmagáival azonos lelkiállapotba hozza, s így a tisztességes célokkal a hallgató is azonosulni tud. Az interiorizálás, a bennfoglalás minden olyan nyelvi üzenet célja és eredménye, amely a meggyőzés, vagy az elfogadtatás felé vezet. Azok a reklámok, amelyek szavahihető forrásokat (ismert színészeket, személyiségeket, nevesülő orvosokat, szakértőket) vonultatnak föl szolgáltatásuk népszerűsítésére, éppen ezt

az etikus, a beszélő személyiségéből fakadó, szavahihetőséget eredményező, azonosulást és meggyőzést elindító szónoki szándékot hasznosítják. Harmadikként a páthosz fogalmával dolgozó szenvedélyeket célzó értelmi szándékot találjuk, azt a törekvést, amely felhívja, megindítja a hallgatót fennkölt stílussal. A páthosz a szövegben megnyilvánuló erő, a stílus adta emelkedettség, amely csak a megnyilatkozás bizonyos pontjain fogadható el.

A három szándék megfeleltethető a kommunikációs és jakobsoni funkcióknak egyaránt, így közelebb kerülünk a retorika és az általa létrehozott, jelen esetben működő szövegnek nevezett üzenet közlés-folyamatához.

A szöveg részei és a meggyőzés folyamata

A retorika a sikeres szöveget értelmezi, érti és írja elő, a hatással rendelkezőt, a meggyőzött. A meggyőzés feltárásában a szöveget tekinteti alapegységnek, s a szöveg építkezésével írja le azt a pszichés folyamatot, amely végén a meggyőződés megváltozása áll. A meggyőzés verbális természetét mutatja meg a klasszikus retorika szövegstruktúrája úgy, hogy ezzel a nyelvről való tudást, a felhasználható nyelvi anyagraktárt is bővíti és kategorizálja.

Korax adja az első beszédfeosztást, bevezetésre, elbeszélésre, befejezésre osztva a szöveget. Tanítványa, Teisziász ehhez a sorhoz illeszti a bizonyítást, azt a beszédrészt, amely az érvek, példák és jelek segítségével beteljesíti a rábeszélést, meggyőzést vagy éppen manipulációt. Tehát minden beszéd legalább négy részből áll: az exordium, a narratio, a confirmatio és a peroratio szövegrészeiből (vö. Kibédi Varga 1998, 51). A római retorika egyik kiemelkedő munkája a *Rhetorica ad Herennium* ezt a beszédrész-sort hét elemre bővíti úgy, hogy az elbeszélés (narratio) mögé fűzi a kitérés (digressio), a téma-megjelölés és felosztás (propositio és partitio) szakaszait, a bizonyítást (argumentatio, confirmatio) követően pedig, a cáfolás (refutatio) szövegrészt illeszti. Eltekintve attól a haszontól, amelyet ez az árnyalt struktúra egy beszéd összeállításakor jelenthet, az egyes beszédrészek szövegfunkcióit kell figyelembe vennünk és vizsgálnunk a meggyőzés folyamatával párhuzamba állítva, hogy a működő szöveget valóban elemezhesük.

A meggyőzés mint eredmény a szociálpszichológia által is elismert hatás. „A meggyőzés tehát a tudat átszervezése valamely nézet, elv elfogadtatása, illetve még meglévő hibás álláspont, beidegződés megváltoztatása; főként racionális és intellektuális momentumokra építő, kommunikálás útján végbemenő pszichikus ráhatás.” (Szabó 1998, 68). A meggyőzés lehetőségét a kommunikációban a beszédpartnerek között létrejött 1. bizalom, 2. összehangoltság, és 3. alkukészség teremti meg. Mindhárom alapját a beszélői éthosban találjuk.

A meggyező kommunikáció leképezésében olyan állomásokat fedezhetünk fel, amelyeket mind a beszélői szándékokkal, mind a szövegrészek felhasználásával elérhetünk. A meggyőzés hatása felfogható eredményeként is. A hozzáállás változása Hovland és Janis szerint úgy tekintendő, mint bármilyen megfigyelhető változás mögött meghúzódó konceptualizáció. Az attitűd megváltozásából visszavezethető a vélemény, az észlelés, az affektus és a cselekvés változása (vö. Bettinghaus 1977, 171-178). Ezen változásokat indukálják a klasszikus retorika szövegfunkciói a meghatározott szerkezetben.

Az észlelés megváltozása

A bevezetés a szerénységi toposzokkal a jóindulat megragadását, a párhuzamos mondatszerkesztéssel, anaforák vagy epiforák alkalmazásával, kérdések és felkiáltások használatával a figyelem felkeltését, a téma megadásával az informativitást biztosítja. Az elbeszélés, az ügy, a tényállás szereplőit, körülményeit, az eset sajátosságait tárja fel, mintegy jellemzést adva. A bevezetés és az azt követő elbeszélés (narratio) egy adott téma, és egy vállalt ügy kifejtésében az észlelés irányítását, a percepció megváltoztatását célozza. Az ismertet a valószínűvel keveri, így a figyelmet átirányíthatja más és más, a beszélő észlelését fókuszáló tartalmi, valóságbeli jegyekre. Például:

1. Szókratész védőbeszéde, bevezető: az észlelés a bírák hazugsága, a beszélő kora és tisztessége felé fordul.
2. „*Ronda és finom*”; csokoládéreklám, amelyhez kép is társul: az elfogadható, azonosítható, észlelhető mellé az új tartalmi jegy már a percepció irányítójaként lép fel.

3. „*Ki ismeri Széphidi Klárát?*”; óriásplakát, amely ezen hirdetési módszer eredményességét volt hivatva bizonyítani, azáltal, hogy az ismeretlen nevet rögzítette.

Az affiliáció megváltozása

A kitérés (digressio) kihagyható ugyan a beszéd építkezéséből, mégsem elhanyagolható az a hatás, amelyet a meggyőzés érdekében elérhetünk vele. A kitérő, elbeszélő szövegrész egy – látszólag a témától elszakadó – történet, saját élmény, anekdota leírása, amely a szemléletességet, személyességet és a hitelességet növelheti a hallgató számára. Ugyanakkor példászerűen később erősítheti az induktív bizonyítást. A történet olvasása közben átélhetővé válik a közölnivaló tartalom, azonosulhatunk a beszélő által jól kiválasztott szereplőkkel. Az affiliációs változások eléréséhez, vagyis ahhoz, hogy a kommunikációs partner érzelmileg közeledjen a beszélő emocionális állapotához, szükség van erre a beszédrészre. A példákban a digresszív részt kurzívan jelöltük.

4. „Az az előadó, aki előre megírja és betanulja beszédét, csak idejét pazarolja és veszélybe sodorja magát. Egész életünkben spontán beszélünk, soha nem állítjuk össze előre a mondatokat. Gondolataink vannak, és ha azok világosak, a szavak olyan természetesen és öntudatlanul jönnek, mint légzéskor a levegő. *Még Winston Churchillnek is jókora fáradságába került, míg mindezt megtanulta. Fiatalkorában, miközben a brit parlamentben beszélt, teljesen leblokkolt. Az égvilágon mindent elfelejtett. Szörnyen zavarban volt és szégyellte magát. Újra és újra nekirugaszkodott az utolsó mondatnak, de a folytatás sehogy sem akart az eszébe jutni. Leült, az arca égett a szégyentől. Attól a naptól kezdve Winston Churchill soha meg sem próbálta betanulni a beszédeit.*” (Carnegie 1999, 44)

5. Pázmány Péter így digresszált egyik nagypénteki beszédében: „*Én is elfáradtam a szólásban, és talán sokan megúnatkoztak a hosszú hallgatásban, mert ez az emberi gyarlóságnak fogyatkozása, hogy csak előszámlálni és meghallani sem győzi, amiket szenvedni akart az isten Fia miérettünk.*”

6. Reklámszöveg a következő jókívánssággal és kiegészítéssel: „A Moulinex kellemes húsvéti ünnepeket kíván Önnek és családjának. *(Ez utóbbi nem része az akciónak, ez csak egy jókívánsság.)*”

A vélemény megváltozása

A bizonyítás és cáfolás a racionalizáció útján, az érvek logikai felépítésével a hallgatót verbalizált hozzáállásainak és értékeinek megváltoztatásáig juttathatja el.

Arisztotelész a bizonyítást olyan összetett folyamatnak tekinti, amely az éthosz, a páthosz és a logika forrásaiból táplálkozik (vö. Adamik 1993, 68). Ez utóbbi fogalom nyelvi kategóriája nagymértékben az arisztotelészi retorika erénye és érdeme, amennyiben a retorikát a dialektikával párba állítva gondolkodásbeli–logikai alapegységét az enthümémában határozta meg. A dialektika a szillogizmusokkal él, olyan állítássorokkal, melyek egyik premisszáját a másikkal megfeleltetve, a harmadikat következményként is levonhatjuk (például *Szókratész ember. Az ember halandó. Tehát Szókratész halandó*). A formális logika ezt modus ponendo ponensként, állító módként, ennek negatív megfordítását modus tollensként ismeri. Mindazonáltal a retorikai szöveg alapvető tulajdonsága a kommunikativitás, az a sajátság, hogy adott beszédhelyzetben készül, s annak jegyeit magán viseli. Így már nemcsak a beszélő szándéka az információ közlése, mint ahogyan nem pusztán a szónok feladata, hanem a szöveg sajátos hatása is a meggyőzés. Az enthüméma a szillogizmus retorikai változata. A görög kifejezés *en thümé* azt jelenti, az elmében már meglévő, tehát a hallgató tudatában felismeréssé érő következtetés (vö. Barthes 1997, 26). Az enthüméma nem mondja ki a harmadik premisszát, önállóságot hagy a hallgatónak, miközben mindennél erősebben kontrollálja és irányítja a gondolkodását. A kommunikációs partner saját gondolataként engedi verbalizálni az eredeti szövegbe tudatosan kódolt tartalmat. A vélemény megváltoztatásában az okoskodás kihagyásos, enthümematikus formáját választja. Ez nyújt lehetőséget a manipulációra, arra, hogy a beszélő elkerülhesse az implikált tartalmakkal kapcsolatos felelősségvállalást.

A cáfolás, a bizonyításhoz fűzve, az enthüméma egy sajátos átformálását, a retorikai kérdést hasznosítja, amelynek elnevezései már a

klasszikus retorikai alakzattárban sokszínűséget mutatnak attól függően, hogy milyen céllal és beszélői kifejező szándékkal építjük bele a választ. A retorikai kérdés választalansága („szuggesztivitása”, vö. Birkenbihl 1998, 181-182) olyan pragmatikai tulajdonsággal bír, olyan performatív jelleget nyer, ami a hallgató irányított válasz-realizációjában összpontosul. Az interrogáció (retorikai kérdés) a cáfolásban a meggyőzés közvetlen eszközévé válik. Arisztotelész így ír szükségességéről: „Ami a kérdezést illeti, alkalmazása akkor célszerű, amikor az ellenfél már kifejtette ellenkező álláspontját és egyetlen kérdéssel ki lehet mutatni annak lehetetlenségét. (...) amikor két dolog közül az egyik világos, továbbá nyilvánvaló, hogy az ellenfél megengedi a másikat, ha megkérdezzük. A kérdező azonban, miután a kérdésre adott válasszal az egyik premissza birtokába jut, ne kérdezzen rá a másokra, mely nyilvánvaló, hanem vonja le a következtetést. (...) Továbbá, ha azt akarja kimutatni, hogy az ellenfél ellentmond önmagának, vagy állítása paradox. Negyedszer, amikor az ellenfél csak szofisztikus választ tud adni (...)” (1982, 1419a).

7. Kossuth Lajos: Kiáltvány a néphez

„Még a nyomorult féreg sem tűri, hogy lábbal tapodják. A magyar nép nem leszen, nem lehet gyávább a féregnél.”

8. Újságcikk: „Mit mondjunk ujját szopó gyermekünknek?

Amikor valamiről tudjuk, hogy rossz, és mégis csináljuk, az azt jelenti, hogy nincs elég erőnk legyőzni önmagunkat. Az igazán okos emberek nem okoznak bajt saját maguknak. És én tudom, hogy te már nagyon okos vagy.” (Hölgyvilág, 2000. április)

9. Óriásplakát: „A szoftverhamisítást a törvény 2-5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetheti. Önt ellenőrizték már?”

A cselekvés megváltozása

A befejezés (peroratio) a cselekvésre szólítás imperatívuszát hordozza. A páthosz, az emelkedett stílusjegyek segítségével, az ismétlés által tartalmi rögzítéssel újtára bocsátja a ható, működő szöveget, amely majd fajtája szerint a múlt (törvénytörési beszéd), a jelen (bemutató beszéd) vagy a jövő (tanácskozó beszéd) eseményeiben,

vagy azok megítélésében készíti a hallgatót attitűdváltásra (vö. Plett 1988, 135-136).

10. Arisztotelész, Lüsziasz beszédét idézve (Rétorika): „*Szóltam, meghallgattatok, értitek, ítéljetek.*”

11. Móricz Zsigmond Ady gyászbeszédében: „*A költő, aki fölöttünk fekszik dupla koporsóban: közöttünk van, közöttünk él tovább, bennünk munkál, a mi életünk boldog jövőjén.*

Emlékezzetek Ady Endrére, emeljétek fel az ő igéit, és hajtsátok végre az ő életének törvényét!”

A fenti változásfolyamat, az észlelés, az affiliáció, a vélemény, cselekvés, majd attitűd változásai, melyek leírásai a Yale Studies in Communication című kiadványsorozatban jelentek meg, mára túl általánosan és szabályszerűen hatnak a kommunikációelmélet szempontjából (vö. Buda 1994, 38-39). Ugyanakkor a retorika értelmezésében, a sikeres szöveg genezisében a szerkesztés valós, tudatos folyamatát is leírhatják.

A retorikai szöveg hangosításáról

A retorikai szövegnek, ha valóban hangosításra készülő előadás, az élőszó, a szövegfonetika eszközszerkeztését is kódolnia kell. Az ilyen szövegekben „erőre kell kapatnunk az önálló gondolkodásra, problémátásra nevelő mozzanatokot” (Bakos 1983, 12). Az átélés folyamatában, a megértést szem előtt tartva rá tudjuk venni a hallgatóságot arra, hogy a felolvasóval vagy az előadóval együtt gondolkodjék. A retorika Bakos szerint a deklamálás, sőt a gesztikuláció megjelenítést is szabályozhatja, úgy, hogy a tartalmi gazdagságot megtartva a jól hangosítható, tisztán tagolható mondatszerkeztést a kolónok (tagmondatok) kiegyenlítésével érjük el. A periódusokban (körmondatokban) kerüljük a monoton, azonos alárendeléseket, figyelünk a mellérendelések funkciójára, s arra, hogy ez ne vezethessen tartalmi redundanciáig. A szóhasználatban a szerkesztési egységek azonos pontjain alkalmazunk ismétlést, fokozást. Szimmetrikus vagy párhuzamos szerkesztéseket alkalmazunk az ismétlésben, a gondolatalakzatok érthetővé tételében. Ezekkel az alakzatokkal a hangosításban a ritmus és tem-

pó színesítését is megcélozhatjuk. Szüneteket kódolunk a szövegbe az ellipszis, zeugma, vagy éppen az előbb említett logikai enthümea révén. Intonációs és hangerőbeli váltásokat indukálunk a modalitás változatosságával.

Összefoglalás

A szöveg a hallgatóra tett várható hatás, meggyőzési folyamat szövegbe tervezésétől válik a retorikai tekhné elméletévé és gyakorlatává. A szándékbeli, szerkesztési, szövegfunkciós és hangosítási szempontok figyelembe vételével a megnyilatkozás, a kommunikációs üzenet a nyelven túli viszonyok megváltozásában, az érzelmek, az értelem, az elhatározás, a tudat átszervezésében vehet részt. A retorikai szöveg működése az a hatás, amelyet a meggyőzés során, annak eredményeképpen érünk el. A retorikai tudás tehát a divatosság és klasszikusság végleteiben az egyéni, emberi megszólalást alakítja az igényes gondolkodás tükrévé.

Irodalom

Adamik Tamás: A retorika történetének tanulságai a mai iskola számára. MNyTK 196. 1993, 63-69.

Arisztotelész: Rétorika. Gondolat. Budapest 1982.

Árpás Károly: Magyar nyelvtan VI. (Rétorika). Szeged 1997.

Bakos József: Felolvasásra és előadásra szánt szövegek alkotása, értelmezése és hangosítása. In: Tanulmányok a mai magyar nyelv szövegtana köréből. Szerk.: Rácz Endre – Szathmári István. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest 1994, 5-15.

Barthes, R.: A régi retorika. In: Az irodalom elméletei III. Szerk.: Thomka Beáta. Jelenkor. Pécs 1997, 69-175.

Bettinghaus, E.: A meggyőző kommunikáció. In: Kommunikáció I. Szerk.: Horányi Özséb. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest 1977, 167-191.

Birkenbihl, Vera F.: Kommunikációs gyakorlatok. Trivium. Budapest 1998.

Buda Béla: A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei. Animula. Budapest 1994.

Carnegie, D.: Sikerkalauz 3. Gladiátor Kiadó. Budapest 1999.

Kibédi Varga Áron: Szavak, világok. Jelenkor. Pécs 1998, 48-61.

Szabó István: Bevezetés a szociálpszichológiába. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest 1998.

Plett, H.: Retorika és stilisztika. In: Tanulmányok az irodalomtudomány köréből. Szerk.: Kanyó Zoltán – Síklaki István. Tankönyvkiadó. Budapest 1988, 131-167.

A MAGYAR KÍSÉRLETI BESZÉDKUTATÁS TÖRTÉNETE állandó kiállítás

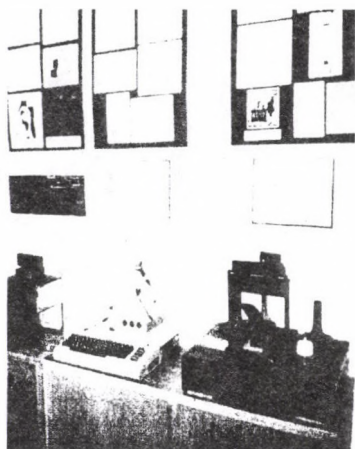
„Milyen más alapokra lehet a
jövőt építeni, mint a múltra?”

Szent-Györgyi Albert

Az MTA Nyelvtudományi Intézetének Fonetikai Laboratóriuma 2000-ben felvette a „Kempelen Farkas Beszédkutató Laboratórium” nevet. Kempelen Farkas magyar nemes, polihisztor, az első kísérleti és alkalmazott fonetikus. Úgy véljük, hogy eddigi munkásságunk, eredményeink alapján jogunk van a nagy előd nevének felvételére, s egyben azt is jelezni kívánjuk, hogy – őhöz hasonlóan – az elméleti és az alkalmazott beszédkutatás elkötelezett hívei vagyunk.

*

A magyar beszédkutatás haladó hagyományait felvallalva, a Kempelen Farkas Beszédkutató Laboratórium munkatársai (névsorban: Gósy Mária, Kelemen Imréné, Menyhárt Krisztina, Olasz György és Nikléczy Péter) a millennium évében létrehozták azt az egyedülálló kiállítást, amely bemutatja az elmúlt több, mint kétszáz év kísérleti eszközeit, berendezéseit, s ezzel azt az utat, amelyet a hazai beszédkutatás napjainkig bejárt. A kiállított tárgyak, műszerek jó része működtethető, így a kiállítás látogatóinak nemcsak a leírások a-

lapján kell elképzelniük, hogy miként dolgoztak elődeink, hanem tapasztalhatják is azt.

Kempelen Farkas a 18. század végén beszélőgépet épített, amely emberi hangképzés nélkül képes volt szavak és rövid mondatok ejtésére. Ezzel megnyitotta az ember–gép kommunikáció lehetőségét, és kijelölte az utat a beszéd sokrétű vizsgálatához. Munkája sokáig követők és folytatás nélkül maradt. Közel egy évszázadot kellett arra várni, hogy a kísérleti fonetika, az eszközös beszédkutatás meginduljon. A magyarországi kezdetek csaknem egybeestek a nemzetközivel. A kutatás több tudományterületen indult meg, a fonetikán kívül a gégesztetben, a gyógypedagógiában és a fizikában. A 19. század végén, a 20. század elején a fonetikusok rendszerint saját eszközeikkel dolgoztak, ezek jó részének leírását ma már csak tanulmányaik őrzik. Balassa József például a palatográfia és a labiográfia ösét használta kutatásaiban, Gáti József pedig már 1912-ben rezgésképeket közölt a magyar magánhangzókrol. A kísérleti beszédkutatás első eredményei „tudományos eufóriát” idéztek elő, sokan úgy gondolták, hogy az eszközökkel számos gyakorlati probléma azonnal megoldható, például a beszédhibák javítása. Noha ezek az elvárások nem teljesültek közvetlenül, a tudományág – nemritkán a kutatók hihetetlen fantáziájának következtében – rendkívüli fejlődésnek indult.

A beszéd rögzíthetősége, a mechanikus és elektromos eszközök, a röntgenográfia, a 'látható beszéd', végül pedig a számítógépes lehetőségek az emberi hangképzést egyre jobban megismerhetővé tették. Mindezek alkalmazási eredményeiként megvalósult a számítógépes beszéd-szintézis, a mesterséges beszéden alapuló hallásszűrés, a beszédpercepció folyamatok diagnosztikája, a beszéden alapuló beszélőfelismerés kritériumrendszere, számos gyakorlati megoldás a határ-tudományok területén (foniátria, audiológia, gerontológia stb.), és lehetőség nyílt a spontán beszéd sokrétű vizsgálatának megkezdésére.

Meggyőződésünk, hogy ez a kiállítás, az elődök munkájának és eredményeinek ismerete hozzásegít bennünket a múlt és a jelen megfelelő értékeléséhez.

Kempelen Farkas Beszédkutató Laboratórium

A kiállítás előzetes időpont-egyeztetés után tekinthető meg. Tel.: 321-4830, 172-es mellék. Cím: 1068 Budapest, Benczúr u. 33. IV. emelet.